

3. Әуезов М. Жиырма томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Жазушы 16 т. 1985. Қазақ балаларына арналған оқулық. -400 б.
4. Имангазинов М. Ілияс Жансүгіров: монография/әл-Фараби атын. ҚазҰУ. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. -218 б.
5. Әбдірахманова Т. Ақын сыры: І.Жансүгіров лирикасы туралы: – Алматы: Жазушы, 1965.-159 б.
6. Дүйсенов М. Ілияс Жансүгіров: өмір творчествосы. – Алматы: Ғылым, 1965.-301 б.
7. Дайырова Ә. Орта мектепте Ілияс Жансүгіров творчествосын оқыту. – Алматы: Мектеп, 1969. – 123 б.
8. Дүйсенов М. Ілияс Жансүгіровтің прозасы. Сөзстан: - Алматы: Жалын, 8-кітап, (Құраст. Б.Сарбалаев), 1986. – 216 б.
9. <https://go.mail.ru/redir>.
10. Бейісқұлов Т. Құлагер ақынның қазасы. – Алматы: Айан, 2002. 216 б.
11. Сұлтанова Б., Бейсеева Н., Тойғанбекова М. XX ғасыр басындағы қазақ әдебиеті. Оқу құралы. – Алматы: 2017. – 123-б.

ӘОЖ 541.124

<https://doi.org/10.53355/k5242-5255-3580-a>

БОЛАШАҚ АРНАЙЫ ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Болат А.Б.

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: Ernar_kara.92@mail.ru

Болашақ арнайы педагог маманның зият бұзылысы бар балалармен жұмыс жасаудағы кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы шетелдік және отандық тәжірибесі зият бұзылысы бар баламен жұмыс жүргізудегі белгілі бір түйінді шешудегі өзара байланысты білімділік, біліктілік, дағдыларының жиынтығы, оларды әлеуметтік ортаға бейімдеу үшін арнайы педагог маманның жұмыс жүргізу кезінде балалармен жұмыс жасау тәсілін, балалармен және ата-аналармен жұмыс жүргізу жолдарын білу және қолдана алуын көрсетеді. Қазіргі таңда арнайы педагогты дайындау жүйесінде орын алып жатқан өзгерістер білім беру мазмұнын және іргетасын сақтап қалу арқылы тек білім беру жүйесінің формалды белгілерін өзгерту түрінде жүргізіліп отыр.

Тірек сөздер: кәсіби құзыреттілік, арнайы педагог, зиятында бұзылысы бар балалар

Зарубежный и отечественный опыт формирования профессиональной компетентности будущего специалиста по работе с детьми с ограниченными интеллектуальными возможностями, демонстрирует знания и умение работать с детьми и родителями. В настоящее время изменения в системе специальной подготовки специального педагога осуществляются только в форме изменения формальных особенностей системы образования при сохранении содержания и основы образования.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, специальный педагог, дети с ограниченными интеллектуальными возможностями

Foreign and domestic experience in the formation of professional competence of a future specialist in working with children with intellectual disabilities demonstrates knowledge and ability to work with children and parents. Currently, changes in the system of special training of a special teacher are carried out only in the form of changes in the formal characteristics of the education system while maintaining the content and basis of education.

Key words: *professional competence, special educator, children with intellectual disabilities*

Тұңғыш Президентіміз Н.Ә. Назарбаев: «Мүмкіндігі шектеулі азаматтарымызға көбірек көңіл бөлу керек. Олар үшін Қазақстан кедергісіз аймаққа айналуға тиіс. Бізде аз емес ондай адамдарға қамқорлық көрсетілуі қажет. Бұл өзіміздің және қоғам алдындағы парызымыз. Білім беру мекемесінің ортасы мүмкіндігі шектеулі балалардың қажеттілігіне бейімделуі тиіс, «кедергісіз» болуы керек, өйткені мүмкіндігі шектеулі балалардың толыққанды кірігуін қамтамасыз етуі қажет», – деп атап өткен болатын [1]. Сондай-ақ ерекше білімді қажет ететін балалардың сапалы білім алуы туралы Қазақстан Республикасының заңнамасында бекітілген. Барлық білім беру мекемелерінде инклюзивті орта құру (ресурстық орталықтар, сыныптар, арнайы кабинеттер т.б.) қарастырылған. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында, Қазақстан Республикасы азаматтарының жаңа әлеуметтік мәдени этикалық білім беру тұжырымдамаларында білім беру ісінде жаңа рухани құндылықтарды игеруге, ұлттық сананың қалыптасып өсуіне жағдай жасау, үздіксіз білім берудегі сабақтастыққа кең жол ашу талап етіледі [2].

Мүмкіндігі шектеулі тұлғаларды қоршаған ортаға бейімдеу, оларға кедергісіз аймақ құру үшін бірқатар кедергілерге тап боламыз. Ол кедергілердің себептеріне мыналарды:

- арнайы ерекше материалдық-техникалық жабдықтардың түгел болмауын;
- оқу-әдістемелік құралдардың толық еместігін;
- арнайы педагогтың мүмкіндігі шектеулі баламен жұмыс жасау қабілетінің төмендігін;
- кәсіби құзыреттілігінің қалыптаспағандығын;
- кәсіби шеберлігінің аздығын және т.б. жатқызуға болады.

Неліктен біз бұл тақырыпты өзекті тақырыптардың бірі деп санаймыз, себебі арнайы педагог маманы білім алуда ерекше қажеттілігі бар балалармен жұмыс жүргізу кезінде балалармен жұмыс жасау тәсілін, балалармен және олардың ата-аналармен жұмыс жүргізу жолдарын білу және қолдана алуы тиіс. Сонымен қатар өз мамандығын жетік меңгерген кәсіби құзыретті маман болуы қажет. Кәсіби құзыретті маманды қалыптастыру үшін біз шетелдік және отандық зерттеушілердің тәжірибелеріне сүйенеміз.

Неміс педогог-дефектологы П. Шуман: «Бала кемістігінің даму деңгейі неғұрлым төмен болса, соғырлым мұғалімнің білім деңгейі жоғары болу керек», – деген екен. Олай болса, педагог көмекке мұқтаж адамға жәрдемдесу даярлығы, өзгелерге қарағанда өзіне талапшыл болу, айналасындағыларға жауапкершілікті өз мойынына алу, жиі күлімсіреу және жақсы көңіл-күйде болу қасиеттерін меңгеруі қажет. Арнайы білім берудің сапасы айтарлықтай шамада арнайы педагог маманның кәсіби деңгейіне тәуелді. Қазіргі таңда арнайы педагогты дайындау жүйесінде орын алып жатқан өзгерістер білім беру мазмұнын және іргетасын сақтап қалу арқылы тек білім беру жүйесінің формалды белгілерін өзгерту түрінде жүргізіліп отыр. О.В.Царькованың пікірі бойынша, дайындық дегеніміз - тұлға дамуының белгілі бір деңгейімен сипатталатын және кез-келген процеске қатысуға қабілеттілігін анықтайтын тұлғаның интегралды сапасы [3].

Арнайы білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жүргізуде арнайы педагог кадрларды даярлаудың жалпы және әдістемелік мәселелері шетелдік (B.M.Allen, P.Lacey, M.Welch, Д.И.Азбукин, Г.С.Акиева, И.М.Бобла, Е.Л.Гончорова, А.И.Живина, Н.М.Назарова) және отандық ғалымдармен (В.В.Боброва, Р.К.Луцкина, З.А.Мовкебаева, Ж.Ы.Намазбаева, К.К.Өмірбекова, А.К.Реалдинова, Р.А.Сулейменова, А.К.Сатова) және т.б зерттелінді.

Арнайы педагог маманның кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы бірнеше шетелдік тәжірибені атап өтуге болады. Көңіл аударатын елдер қатарына Еуропа елдерін, Жапонияны, Польшаны, Германия мен Ресейді жатқыза аламыз.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеу үшін мамандарды дайындаудың заманауи модельдерін талдау барысында белорус зерттеушісі Т.В.Варенованың пікірімен келіскен жөн. Оның пікірінше,: «Көп мемлекеттердің мәселелері ұқсас

болғанымен, оларды шешу тәсілдері әртүрлі. Осыған байланысты халықаралық тәсіл ретінде, тәжірибе алмасу өте маңызды болып табылады» [4].

Германияда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін педагогтерді дайындау (дене және зиятында бұзылысы бар балалар білім алатын түзету мектептері үшін –арнайы педагогика мұғалімдері) жоғары білім беру жүйесіне кірістірілген [5].

Жапонияның арнайы білім беру жүйесі әдістемелік және техникалық жабдықталуының жоғары деңгейімен, оқыту процесіне заманауи білім беру және ақпараттық технологияларды кеңінен енгізуімен, мүмкіндігі шектеулі жандарды қозғалыс, коммуникация және білім және кәсіби дағды игеру шектеулерін жоюға (жеңілдетуге) мүмкіндік беретін заманауи техника құралдарымен, ауыртпалықты жеңілдетуге бағытталған құрылғылармен және құралдармен жаппай қамтамасыз етумен ерекшелінеді. Осы елге барушы шетелдік мамандар, үнемі жапондық арнайы педагогтардың кәсіби тәртібінің жоғарғы деңгейін және адалдығын атап өтті [6].

Еуропа елдерінде арнайы педагогты кәсіби дайындауды реформалау бірыңғай еуропалық білім беру кеңістігі елдеріндегі кәсіби білім беру саласындағы бірыңғай саясаттың көрінісі болып табылатын келесі қағидалар негізделеді:

1. Әртүрлі санаттағы азаматтарға арнайы педагогтерді кәсіби дайындау жүйесінің қолжетімді болуы үшін мемлекет жауапкершілігі;
2. Барлық азаматтар үшін өмір сүру бойында кәсіби оқытуға қолжетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған арнайы педагог маманға кәсіби білім беру бағдарламаларының міндетті компоненті ретінде тәжірибелік дайындықтың болуы;
3. Арнайы педагогтарды кәсіби оқытудың ұлттық стандарттары арқылы сапаны орталықтандырылған бақылау;
4. Арнайы педагог мамандарды кәсіби дайындау кезінде кәсіби оқыту мен жалпы білім берудің өзара кірігуі;
5. Арнайы педагог мамандарды кәсіби дайындау жүзеге асырылатын интеграцияланған, көпфункционалды, жартылай функционалды оқу орындарының бәсекеге қабілеттілігін арттыру [7].

Зерттеуші – ғалымдар А.Зарин және Э.М.Кулешаның айтуынша, Мария Гжегожевская атындағы арнайы педагогика академиясында (The Maria Grzegorzewka University) жүзеге асырылып жатқан әрбір білім беру бағдарламасының сипаттамасында мамандықты игерген түлек қандай да бір лауазымға ие бола алатындығы көрсетілген. Мәселен, «Арнайы педагогика» бағыты шеңберіндегі «Қосарлас бұзылыстары бар тұлғаларды оңалту» магистрлік бағдарламасы түлектердің келесі лауазымдарға орналасуын қамтамасыз етеді: орташа немесе ауыр зият бұзылысы бар білім алушыларға, қосарлас бұзылысы бар білім алушыларға арналған еңбекке бейімдеу арнайы мектептерінде, терең зият бұзылысы бар балаларға және жастарға мектепке дейінгі бір жылдық міндетті дайындықтан және міндетті мектеп бағдарламасынан өту мүмкіндігін беретін орталықтарда – мұғалім (педагог) болуды, сондай-ақ терең зият бұзылысы бар балаларға және жастарға ревалидациялық –тәрбие беру сабақтарын жүргізу біліктілігін береді, ерте араласу орталықтарында, оңалту орталықтарында, психологиялық-педагогикалық кеңес беру орталықтарында, еңбек терапия орталықтарында, әлеуметтік көмек көрсету үйлерінде-терапевт-арнайы педагог болу [8].

В.А.Бородинаның диссертациялық зерттеулерінде зиятында бұзылысы бар балаларды әлеуметтендіру бойынша арнайы педагогтың кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру мәселелері көтерілді [9].

Ресейдегі жоғарғы дефектологиялық білім беру жүйесі білім беру мазмұнының көп деңгейлі стандарттануымен, дефектологтарды дайындау мамандығын нығайтумен, жеке бағытталған және құзыреттілік тәсілдермен сипатталады. Дефектолог мамандарды көп деңгейлі дайындау екі деңгейлі жүйе түрінде ұсынылған: бірінші деңгей-төрт жыл оқыту («бакалавр» дәрежесі), екінші деңгей-екі жыл оқыту («магистр» деңгейі).

Жоғарыда айтылып өткендей бұл арнайы білім берудің шетелдік жүйесі. Енді арнайы білім берудің отандық тәжірибесіне тоқталсақ.

Отандық ғалымдардың ішінде арнайы педагог мамандардың құзыреттілік мәселесіне келесі ғалымдар өз зерттеулерінде тоқталған болатын З.А.Мовкебаева, Г.А.Абаева, А.К.Реалдинова. Қазақстан Республикасында дефектологиялық кадрларды дайындау 1976-77 жж. Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтында бастау алған. 1992 жылға дейін студенттер 5 жыл оқытылып, белгілі: олигофренопедагог, сурдопедагог, логопед профильдерінің арнайы педагогтарын дайындауға бағытталған еді. 1996 жылы арнайы педагогтарды дайындау жүйесіне кредиттік форма бойынша оқыту енгізілді [10]. «Арнайы педагогика» мамандығы бойынша арнайы педагог мамандарды дайындау келесі жоғарғы оқу орындарында жүзеге асырылады: І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, С.Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан университеті, К.Жұбанов атындағы Ақтөбе университеті, Е.А.Букетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті. Арнайы педагог мамандарын даярлауда бакалавр және магистратура деңгейінде жүзеге асырылып отыр. Қазіргі уақытта «Арнайы педагогика» мамандығы бойынша жоғары және жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға бірдей білім беру стандарттары әзірленген және соған сәйкес педагогикалық тәжірибе іске асырылған, Үлгілік оқу бағдарламалары жасалынған. Сонымен қатар, Қазақстанда ЖОО-да академиялық ұтқырлығы жүзеге асырылуда, бұл болашақ маманның басқа елдермен тәжірибе алмасуына мол септігін тигізеді.

Біз неліктен шетелдік және отандық тәжірибені салыстырамыз, себебі басқа елдердің тәжірибесіне қарай отырып, өзімізге қажетті ақпаратты алып, балалармен жұмыс жасау кезінде қолдана аламыз. Енді шетелдік және отандық тәжірибені салыстырсақ:

- Германия және өзіміздің елдің арнайы педагогтарын дайындау ЖОО мекемелерінде оқытылады;
- Еуропа мемлекетімен салыстыратын болсақ: арнайы педагогтерді дайындауда екі елде де қолжетімді, кәсіби білім беру бағдарламаларының міндетті компоненті ретінде тәжірибелік дайындықтың болуы; сапаны орталықтандырылған бақылау;
- Ресейде және Қазақстанда бакалавр және магистратура деңгейі бойынша оқытылуда;
- Польша мемлекетімен салыстыратын болсақ, Польшада қосарланған бұзылысы бар балаларды оқыту арнайы мекемелерінде ревадидициялық –тәрбие беру сабақтарын жүргізу біліктілігін береді;
- Жапония мемлекетінде арнайы педагог мамандары өте адал және өз мамандығына үлкен талаппен қарайды, еліміздегі арнайы педагог мамандары басқа елден асып түспеске кем түспейді.

Қортындылай келе, арнайы педагогтың кәсіби қызметтің гуманистік құндылықтарын түсінуімен, кәсіби шеберлікке қол жеткізуге ұмтылысымен, арнайы тәрбие беру және оқытудың гуманистік мақсаттарына және міндеттеріне қол жеткізуге әрекетшілдігімен және белсенділігімен сипатталатын жеке тұлғаның кәсіби-гуманистік бағыттылығы зерттеудің нәтижесі болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. «Қазақстандық жол 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауы (17.01.2014 ж.)
2. Білім туралы Қазақстан Республикасының заңы 2007 ж
3. Царькова О.В, Формирование готовности будущего техника к решению инновационных производственных задач: автореф...канд.пед.наук:13.00.08.-Оренбург, 2009.-36с.
4. Варенова Т.В. Подготовка учителей-дефектологов в контексте европейских тенденций развития специального образования//Мат.7 Межд. Научно-практ.Конф «Ключовые вопросы в современного науки».-София: Бял ГРАД-БГ ООД.2011.-Т-28.-С.70-74.

5. Standards für die Lehrerbildung. [https://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16-Standards – Lehrerbildung.pdf](https://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16-Standards-Lehrerbildung.pdf)
6. Ministry of Education Science and Culture: Special education of Japan.-Tokyo.1998
7. Масалимова А.Р. Интеграция высших учебных заведений и предприятий как условия конкурентоспособности профессионального образования за рубежом // Материалы Всероссийского научно-практического семинара.-Казань:РИЦ «Школа», 2009.-340с.
8. Зарин А., Кулешова Э.М. Опыт взаимодействия вуза и работодателей в процессе профессионального образования будущих педагогов в Польше//Специальное образование.-2016.-№2.-С.143-145.
9. Бородин В.А. Формирование профессиональных компетенции будущих педагогов-дефектологов в работе по социализации детей с нарушением интеллекта: дис..канд.пед.наук:13.00.03-Челябинск,2011.-197с
10. Мовкебаева З.А. Современная модель подготовки специального педагога// Вестник казНПУ им. Абая (Сер. «Специальная педагогика»).-2016.-№1 (44).-С.6-9

УДК 81

<https://doi.org/10.53355/g2043-8771-5884-h>

ҚАЗІРГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МӘН-МӘТІНІНДЕ ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ЖОБАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕСІ

Бостанбай Г. Г.

«Шетел тілдері және аударма ісі» мамандығының ШТҚ231 топ студенті

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті

E-mail: bostanbay@mail.ru

Мақалада жоба әдісін қолдану арқылы коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру мәселесі дәйекті қарастырылған. Теориялық және нақты материалдарды іздеу шетел тілін оқыту үдерісінде жақсы нәтиже береді. Жобалау технологиясын қолдану бастамашылықты, шығармашылықты, тапқырлықты, практикалық жұмысқа деген ойластырылған қатынасты дамытады, тақырыпты өздігінен оқып үйренуге, алған білімдерін жаңартуға және бекітуге, бұл коммуникативті құзыреттіліктің қалыптасуына ықпалын тигізеді. Білім алушылар өздері талқылау үшін тақырыпты таңдау арқылы басқа пәндермен жұмысты интеграциялай алады, пәнаралық байланысты жүзеге асырады және басқа пәндер бойынша білім алады. Мұғалім коммуникативті құзіреттілікке жетуге, мақсат қоюға көмектеседі.

Тірек сөздер: Жобалық оқыту технологиясы, жоба әдісі, коммуникативті құзіреттілік, жобалық білім беру технологиясы, белсенді оқыту, дидактикалық процесті ұйымдастыру, бағдарламаланған формалары мен әдістер, проблемалық зерттеу, ізденіске ауысу, танымдық мотивтер мен қызығушылықтар, білім, білік және дағдылардың жиынтығы.

В статье последовательно рассматривается вопрос формирования коммуникативной компетенции проектным методом. Поиск теоретических и конкретных материалов дает хорошие результаты в процессе изучения иностранного языка. Использование технологии дизайна развивает инициативу, креативность, смекалку, вдумчивый подход к практической работе, самостоятельное изучение темы, обновление и закрепление знаний, что способствует формированию коммуникативной компетенции. Студенты могут интегрировать работу с другими дисциплинами, устанавливать междисциплинарные связи и получать знания по другим дисциплинам, выбирая тему для обсуждения. Педагог помогает достичь коммуникативной компетенции, поставить цели.